

FIȘA UNEI LOCALITĂȚI DISPĂRUTE: JUPALNICUL

ALEXANDRU BOTU

ALEXANDRU CATERIN BOTU

În cele ce urmează, într-o schemă impusă de o metodologie de lucru nefirească cititorului dar obligatoriu de precizat, se prezintă o parte dintre rezultatele documentării.

Partea a-IV-a

10. Informații istorice, administrative și politice

-descriere generală a cadrului istoric

Istoria Jupalnicului nu poate fi separată de cea a localităților învecinate și, în niciun caz, de cea a Orșovei. Chiar dacă Orșova și Cetatea sa au constituit obiectivul militar principal al atacatorilor, fie romani, popoare migratoare, unguri, turci, austrieci etc. desfășurarea în aliniamente a trupelor de asalt și a artileriei s-a făcut aproape în totalitate pe teritoriul Jupalnicului. Cu cât asediul ținea mai mult, cu atât aprovizionarea trupelor și alte servicii auxiliare cadeau în sarcina locuitorilor din proximitate, locuitori care erau ombilical legați și de cei care apărau cetatea, prin obligațiile și serviciile contractate în timp de pace. Uneori, după astfel de bătălii, Jupalnicul avea mai mult de suferit decât Cetatea Orșovei.

Istoria acestor locuri coboară cu milenii în urmă, în arealul Orșovei și împrejurimilor sale găsindu-se urme ale omului din epoca pietrei și apoi, fără întrerupere din toate epocile următoare. Istoricii au presupus existența aici a unei cetăți dacice, dar urmele ei nu au fost descoperite până în prezent. În schimb devine certitudine faptul că una din coloanele armatei române, care a pătruns în Dacia în primul război de cucerirea a acesteia (101-102 d.Hr.), a trecut Dunărea pe la Dierna, locul cel mai propice acestei operațiuni militare, de aici urcând direct pe Valea Cernei spre capitala Sarmizegetusa [File istorie a Orșovei-Constantin Juan-Petroi, pe mai multe website-uri].

Cercetările arheologice efectuate în zonă au condus la descoperirea:

- unui depozit de bronzuri din Ha A₂ (seria Turia – Jupalnic).
- materiale ceramice tip Coțofeni cu ocazia plantării viței-de-vie.
- vestigii prefeudale
- o întinsă așezare daco-romană (în zona Iznic).

După o apartenență multiseclară la Dacia, cel mai târziu din anul 101, zona intră sub control roman, iar după retragerea Aureliană, în mai multe perioade, autoritatea imperiului se reinstalează, ultima dată, între anii 568-573, sub împăratul Justinian al II-lea, când a fost definitiv parasită sub presiunea avarilor. Cu siguranța ca și după aceasta dată, ori de câte ori bizantinii au mai reușit să-și impună autoritatea politică în zonă, direct ori prin interpuși, deși pentru perioade scurte, teritoriul din jurul Orșovei a fost vremelnic restăpănit. Fără vreo importanță militară deosebită după această dată, teritoriul căreia îi aparține zona este supus unor treceri de populații migratoare care au influențat mai mult sau mai puțin configurația politică a zonei. Slavii mai puțin, dar ulterior bulgarii au intervenit în zonă, controlând-o, astfel ca ducele Glad care își avea și o reședință în cetatea Urschia, acționa sub autoritate bulgară împotriva încercării ungarilor de a controla Banatul. Până spre anul 1040 [conform unor autori, după alții, până în 1003 ori 1028], după moartea Ducelui Ahtum (Ohtum), un urmaș al lui Glad, zona a rezistat presiunii ungarilor. Pecenegii sunt opriți de unguri la 1091 să intre în Banat prin această poartă utilizată și de romani și de către alți migratori.

În veacurile următoare, începând cu secolul al XIII-lea, după marea invazie tătară (în anul 1241 tătarii trec prin zonă spre Apus), regele Andrei al II-lea încadrează zona în Banatul de Severin -1230, cu prim ban amintit Luca-1233) mai precis chiar după anul 1244, cetatea Orșovei este permanent

întărită, primul care a dispus fortificarea graniței dinspre Defileul Dunării și culoarul Timiș-Cerna fiind regele Bela al IV-lea, printre cetățile construite numărându-se Mehadia (Mylad), Orșova (aceasta mai degrabă reparată, ea existând deja din veacurile anterioare) și Peth. În acest veac și-n cele următoare, pentru o perioadă Orșova a fost apoi reședință a Banatului de Severin, cetate importantă în sistemul defensiv în fața pătrunderii otomane spre Europa, printre cei care au întărit-o în mod deosebit numărându-se Pippo Spano și Iancu de Hunedoara [v. File de istorie a Orșovei-Constantin Juan-Petroi, pe mai multe website-uri]. În această perioadă, controlul militar maghiar exercitat direct ori mijlocit de Cavalerii ioaniți (conform diplomei regelui Bela al IV-lea prin care se aduc cavalerii ioaniți spre a apăra zona; aceștia se achită corespunzător de această sarcină și rămân aici până la 1259) sau de Banii de Severin, ori chiar de conducătorii Țării Românești (Vladislav I, din 1366, Mircea cel Bătrân 1401-1406, Radu Gavrut 1455, Mihai Viteazul 1595, în acord ori dezacord cu ungurii) a fost cel care a influențat semnificativ și direcționat dezvoltarea zonei.

Istoria consemnează o incursiune bulgărească de restaurare a controlului în Banat, între anii 1260-1263, bulgarii fiind -în cele din urmă- alungați de Banul Laurențiu. Numeroase acțiuni cumane pornite de pe teritoriul viitoarei Țări Românești sunt stopate de unguri, parte din cumani acceptând să fie colonizați în Transilvania. Apoi apare amenințarea turcească insistentă (după cucerirea Bulgariei, supunerea Serbiei, în anul 1390 Firuz bei, emir al lui Baiazid Fulgerul, a ocupat Vidinul și pentru puțin timp și Orșova). Eliberarea zonei se produce în scurt timp. Regele Sigismund reacționează mai apoi cu o alianță însemnată și terminată cu un esec de proporții, când în drumul spre Nicopole (20 iulie - plecare din Timișoara; 13 august - a traversat Dunărea la Orșova, unde în mod nefericit a abandonat o parte dintre bagaje și artileria de asediu, iar apoi prin Cladova ajunge la Vidin la începutul lunii septembrie, imediat producându-se asediul și capturarea cetății Rahova; 10-11 septembrie - trupele s-au campat înaintea cetății de la Nicopole; 10-24 septembrie - asediul de la Nicopole, 25 septembrie - Bătălia de la Nicopole, v. Pentru detalii: „Les expéditions de Nicopolis (1396) et de Varna (1444) : une comparaison”, Emanuel Constantin Antoche, <http://www.deremilitari.org/resources/articles/antoche1.doc>) a staționat la Orșova câteva zile (1396), de unde a emis documente și unde a revenit și în alte dăți (1419, când a anexat Banatul de Severin Ungariei, acesta fiind între 1401 și 1406 controlat de Mircea cel Bătrân, respectiv în 1427).

Rezultatul catastrofal al bătăliei de la Nicopole și motivele producerii acestuia sunt foarte cunoscute.

Ioan de Hunedoara, ca Ban al Severinului și apoi comandant al expediției spre Varna a venit de mai multe ori în zona, între 9 și 20 septembrie 1444 staționând la Orșova de unde a traversat Dunărea. Aceste staționări de trupe la Orșova nu puteau fi asigurate decât în mică măsură în cetatea Orșovei, restul fiind campate pe teritoriul Jupalnicului de mai târziu. Presiunea turcească a crescut permanent și s-a accentuat după cucerirea Belgradului în 1521 și s-a concretizat atunci când Bali Beg a cucerit Orșova în anul 1524 și apoi, în toamna aceluiași an, Cetatea Severinului. După căderea cetății Severinului, Orșova a rămas la marginea Banatului de Severin, care s-a dezmembrat complet după lupta dezastruoasă de la Mohacs (1526); partea rămasă din vechiul Banat al Severinului alcătuia, împreună cu comitatul Caraș, comitatul Severin cu sediul la Orșova. Apoi, Orșova a devenit reședința unui sandjac otoman, în cadrul Vilayetului de Timișoara 1552-1716 [v. Ioan Hategan, Cronologia Banatului. II/2. Vilayetul de Timișoara. Repere cronologice, selecție de texte și date, Editurile Banatul și Artpress, Timișoara, 2005, Vol. II/358 p.84 (498.5) „1552/1716” ISBN: 973-97121-6-9].

Unele surse neconfirmate afirmă că pentru scurt timp, în 1542, zona ar fi fost recuperată de la turci, mai mult ca urmare a unor acțiuni locale, lichidate rapid. Dar și că pentru o vreme, zona intră sub controlul lui Mihai Viteazul, în 1595. De asemenea, unele documente menționează situații sporadice de ieșire de sub autoritatea turcească a zonei restrânse, chiar și în perioadele neacoperite prin tratatele de pace.

Fără să fie neaparat de fiecare dată teatrul de război ori traseu al trupelor afluind spre zonele de concentrare, zona a fost afectată de o mulțime de războaie purtate între austrieci și turci, cel mai tare de cele din Banat și zonă, în timpul campaniilor din: 1692, 1717-1719, 1737-1739 și 1787-1791. Alături de turci, ori sprijinindu-i în mod deschis cu diferite forțe au participat și detașamente ale domnitorilor din Țara Românească, Principilor transilvani ori chiar formațiuni înarmate ale unor

răsculați maghiari împotriva austriecilor. La acestea, în mai multe rânduri, populația locală a acționat de partea turcilor, considerând că stăpînirea acestora era mai puțin spoliatoare decît cea austriacă.

*Revenind pe cursul evenimentelor istorice, în septembrie 1529 are loc primul asediu al Vienei (Soliman I, fără succes, s-a retras după o pierdere însemnată -40.000 de soldați), apoi turcii sunt învingători la Szigeth în 1566, intră într-un război de durată (1593-1606), urmat de campania din 1663-1664, toate acestea pentru a lansa al doilea asediu al Vienei în 1683, victorios pentru două luni, în cadrul bătăliilor din Războiul Austro-ruso-turc dintre anii 1683 și 1698. În anul 1689 sultanul Suleiman face o incursiune în zonă, ocazie cu care cucerește insula Ada Kaleh (despre istoria insulei Ada Kaleh vezi: *Ада Кале, Ранко Јаковљевић*, <http://www.rastko.rs/rastko/delo/12985> si *DE LA SAAN PÂNĂ LA CAROLINA (1233-1739)*, http://www.ccm.ro/ada_kaleh/saan_carolina.htm)*

Evenimentele din zonă în campania din anul 1692

În anul 1692, în baza zvonului că principele Transilvaniei Imre Thököly și oastea curuță ar urma să atace Banatul, generalul austriac Frederico Veterani dispune întărirea cetăților Lipova, Lugoj, Caransebeș și fortificarea peșterii Piscabara. La 16 martie, căpitanul baron d'Arnau (regimentul 24 Mansfeld), cu 300 de ostași și cinci tunuri ajunge la Piscabara (Fig. 17), turcii, în data de 29 martie atacă garnizoana lui d'Arnau și sunt respinși, dar legătura dintre peșteră și trupele lui Inovetz

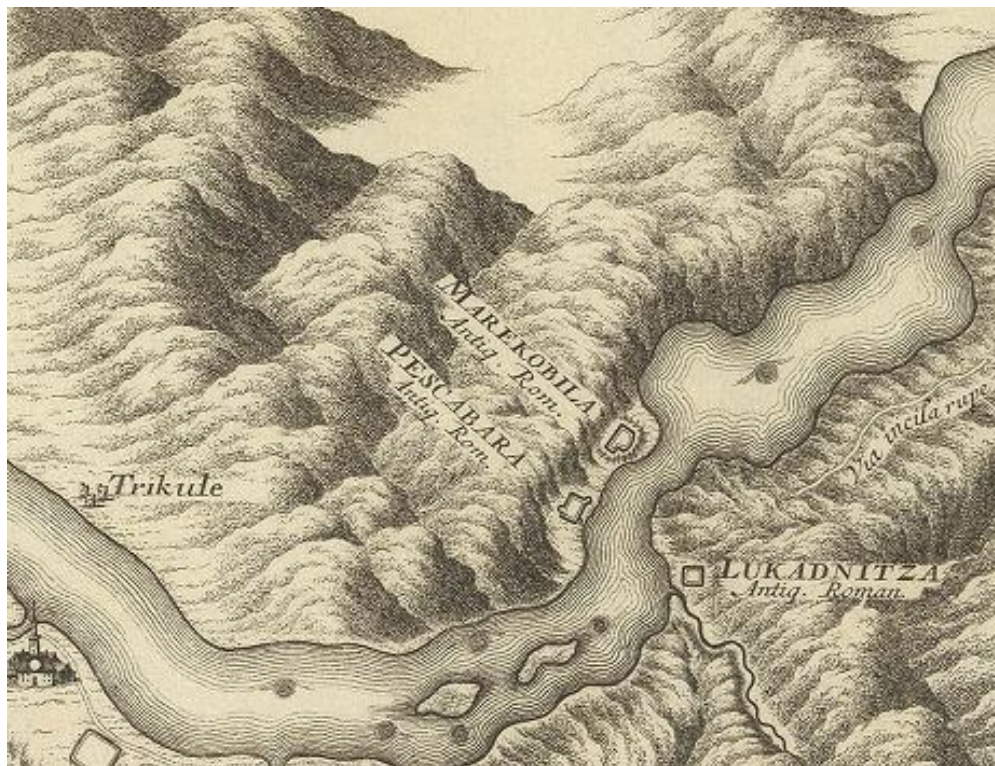

Fig. 17. Peșterile Piscabara și Mare Kobilă (cf. Marsigli)

(comandatul forțelor din Amlăj) este îngreunată. Pe acest fond, turcii venind cu 15-20 nave de la Orșova au acostat pe malul sârbesc și au amplasat tunuri cu care au bombardat pozițiile austriece de la Piscabara și au putut să se urce pe stâncile de deasupra peșterii, de unde rostogoleau bolovani asupra austriecilor. Baronul d'Arnau a fost obligat să se retragă în peșteră, dar căpitanul Michl reușește să ajungă (printr-o altă peșteră, Ponicoval) în spatele trupelor otomane și turcii părăsesc platoul de deasupra peșterii. După patruzeci și cinci de zile baronul d'Arnau capitulează. Având în vedere faptele, peștera Piscabara este renumită pe nedrept Veterani. Contrar promisiunilor (că se pot

retrage liber către Orșova), ofițerii imperiali sunt trimiși la Belgrad, și vor fi eliberați la începutul anului 1693 (între timp, o parte dintre ei trec în tabăra lui Imre Thököly), la intervenția generalului Veterani (<http://asztrorege.blogspot.com/2010/07/pestera-lui-veterani.html>). Alte izvoare afirmă că toți apărătorii, după capitulare au fost masacrați (v. *Histoire de l'Empire Ottoman depuis son origine jusqu'a nos jours, par J.de Hammer, vol.2, pag.334, perioada 1676-1699, Paris, 1838*)

Evenimentele din zona din timpul războiului austro-turc din 1717-1719

Înainte acestui război s-au mai desfășurat:

- războiul ruso-turc 1710-1711, când marele Vizir Baltaci Mehmet îl învinge pe Petru cel Mare, bătălia hotărâtoare dându-se la Stănilești, pe Prut. La această bătălie a participat și armata Moldovei condusă de Dimitrie Cantemir, cel care a încheiat la Luțk în Rusia, în 2 aprilie-13 aprilie 1711, un tratat secret de alianță cu Petru cel Mare, în speranța eliberării țării de sub dominația turcă.

-războiul turco-venețian (1714–1718), prin care noul Mare Vizir Damat Ali a recucerit Moreea, în anul 1715.

Urmare a acestor reveniri ale turcilor pe teatrele de război, mai ales că Austria își declarase sprijinul față de Veneția, Austria a formulat o avertizare severă Turciei cum că își încalcă angajamentele asumate prin tratatul de la Karlowitz, iar Turcia a răspuns cu declarația de război.

Iată că doar pentru scurt timp, după **Tratatul de la Karlowitz (1699)** prin care Austria primea de la turci întreaga Ungarie și Transilvania, cu excepția Banatului s-a instalat o pace care nu a durat decât până în 1716, când Prințul Eugene de Savoia îi bate pe turci la Petrovaradin (armata austriacă era formată din cca.70 000 de oameni, iar armata otomană, condusă de Marele Vizir, era formată din cca. 100.000 de oameni). Redăm o scurtă descriere a acestei bătălii, cu consecințe extrem de importante: „*In 1716, marele vizir Ali Damad a adunat o armată puternică de 160.000 oameni la Belgrad, la centrul acesteia așezând 40.000 ieniceri și flancând-o cu 20.000 spahii, 10.000 de tătari, împreună cu trupe de cavalerie ale curuților. El a traversat Sava la Zemun, la sfârșitul lunii iulie, și s-a instalat pe malul drept al Dunării spre Sremski Karlovci. Comandantul forțelor austriece, prințul Eugen de Savoia, a decis să atace pe otomani la Petrovaradin. El a construit o tabără fortificată în cetatea de acolo și a așezat în aliniamente de luptă forțele armatei imperiale de 83.300, începând din luna martie.*

Pe 2 august, are loc o încăierare între avangarda Imperială și călăreții turci. A doua zi, Marele Vizir ajunsese deja la Petrovaradin și a trimis imediat 30.000 ieniceri împotriva pozițiilor imperiale. Corpul central al armatei imperiale a trecut Dunărea în noaptea de 05 august pe două poduri din pontoane, după care au așezat tabăra convenabil. La ora 7, în dimineața zilei de 05 august, prințul Eugen a început ofensiva austriacă. În timp ce flancul drept condus de Prințul Alexander von Württemberg a luat cu asalt o baterie de artilerie otomană, cavaleria imperială a început să aibă probleme în centru, iar ienicerii au contraatacat și au forțat armata imperială să intre înapoi în cetate. Prințul Eugene a stopat incursiunea centrală cu trupe suplimentare și a trimis cavaleria lui în flancurile otomane. Marele Vizir nu a mai putut să rupă încercuirea cu spahii lui și nici nu a mai putut să-și regrupeze trupele. Tătarii chiar s-au tras înapoi, fără a se angaja în luptă.

Astfel, în aceste condiții, prințul Eugen a condus personal trupele sale împotriva taberei Marelui Vizir. Sprijinită și de tunurile a șase fregate din flotila Dunării, lupta a fost câștigată la ora două, Marele Vizir fiind printre cei uciși. Aproape 50.000 otomanii s-au reîntors la Belgrad...” (http://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Petrovaradin).

Apoi Banatul și capitala sa Timișoara sunt eliberate. În octombrie 1716, în urma unui asediu de 48 de zile, însoțit de bombardamente repetate, care au distrus în mare parte clădirile din interiorul

cetății, garnizoana otomană din Timișoara capitulează. La 12 octombrie 1716, Mehmed – pașa, ultimul comandant otoman al Timișoarei, acceptă capitularea și garnizoana turcă părăsește definitiv orașul, iar pe 18 octombrie 1716, prințul Eugeniu de Savoia își face intrarea triumfală într-o cetate grav răvășită de violentul asediu. Garnizoana otomană se retrage în sudul Dunării iar după 164 de ani (v. http://ro.wikipedia.org/wiki/Istoria_Timi%C8%99oarei), cetatea intră din nou sub stăpânirea europenilor, iar Belgradul este cucerit în anul 1717.

Până la concentrarea pe eliberarea Belgradului, în Banat se dau nenumarate lupte cu turcii pentru eliberarea unor localități, fără ca obiectivul principal al acestora să fie atins în totalitate. Generalul de cavalerie Contele de Mercy cucerește Panciova, Uj-Palanka (vechea Lederata) și Mehadia. După Mehadia, se încearcă și cucerirea Orșovei, *cetate pe Dunăre nu departe de Mehadia și compusă din trei forturi, câte unul de fiecare țarm (Carol –stanga, Sf. Elisabeta-dreapta.) și al treilea în insula Ada-Kaleh*. După cum se observă, este vorba de complexul de fortificații din preajma insulei Ada Kaleh, ceea ce înseamnă că cetatea Orșovei intră în cadrul acestora, așa cum se va observa și pe o hartă ce detaliază amplasamentul efectivelor militare (denumirea de Carol dată fortificațiilor de pe malul stâng al Dunării la sursa <http://astraromana.wordpress.com/page/6/> poate fi o confuzie cu denumirea Karolina purtată un timp de cetatea de pe insulă). Dar întreprinderea este abandonată, probabil din mai multe motive (insuficiența trupelor, fie vremea nefavorabilă, fie o schimbare de obiective, fie alte motive), desi a ramas indeaproape supravegheata.

În primavara următoare se pregătește ofensiva asupra Belgradului, Contele de Mercy ajunsese la *Petrovaradin*, apoi plecase la Futack, unde se uni cu forțele lui Eugen de Savoia, la jumătatea lui mai. Forțele reunite trecură a doua zi Dunărea cu seice, respectiv 25 batalioane și 25 companii de grenadieri, acestea fiind susținute de trei mari vase de război, sosite de la Panciova. *Turcii așezați ici și colo, pe înălțimi, în număr de câteva mii oameni, făcură toată noaptea focuri mari, pentru a inspira groază imperialilor, dorind să-i facă să creadă că erau numeroși și că se pregăteau pentru apărare, ceea ce nu-i impresiona deosebit pe imperiali. În zorii zilei, la răsăritul soarelui, totul se puse în mișcare, iar ienicerii și spahii văzând o deplasare atât de bine organizată se retraseră în cetatea Belgradului, fără să pună vreo problemă. Noaptea se termina și execuția podului de pontoane care urma să asigure traversarea Dunării. La 8/19 Iunie armata înaintă și Belgradul fu impresurat (<http://astraromana.wordpress.com/page/6/>)*

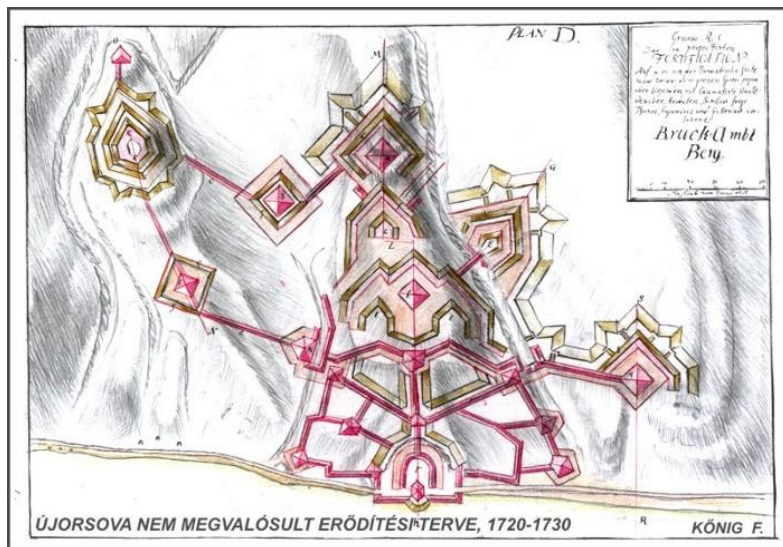
De data aceasta, la batalia Belgradului armata austriacă condusă de același excepțional Eugene de Savoia era formată din cca.140 000 de oameni, iar armata otomană era inferioară numeric. *Asediul a început la 15 iunie 1717, înainte de sosirea unei noi armate otomane conduse de noul vizir Halil pașa. Belgradul era apărat de 30.000 de combatanți turci, conduși de Mustafa Pasa, care trebuiau să țină piept armatei austriece până la venirea noii oști otomane, care ar fi prins ca în clește armata prințului. Dar Eugen de Savoia, întreprinse o acțiune extrem de temerară și de capitală, lăsa în fața Belgradului doar o mică parte (perdea) din trupe, și cu 60.000 de oameni întâmpina și ataca surprinzător armata marelui vizir, care- înfrântă- se va retrage către Niș. Descurajată garnizoana Belgradului va capitula în august 1717, 60.000 de otomani părăsind Belgradul (http://www.litere.uvt.ro/vechi/revista_arheologie/articole/nr2-2004/Parvu%20Daniel.pdf).*

Alte documente susțin că la asediul cetății imperialii au pierdut foarte mulți oameni, iar armata marelui vizir era gata să le rețeze retragerea, când, pe 16 iunie, Eugen de Savoia proceda la o stratagemă de atac surprinzător asupra armatei marelui vizir. Astfel, el plasa în centrul frontului infanteria comandată de prințul Alexandru de Wurtemberg ajutat de Starhemberg și Prințul Bevern, pe aripa dreaptă puse cavaleria comandată de John Palffy ajutat de Ebergenyi Mercy, pe aripa stângă pe cea comandată de Montecucculi Martigny. Iar pe Contele Seckendorff l-a lasat în rezervă.

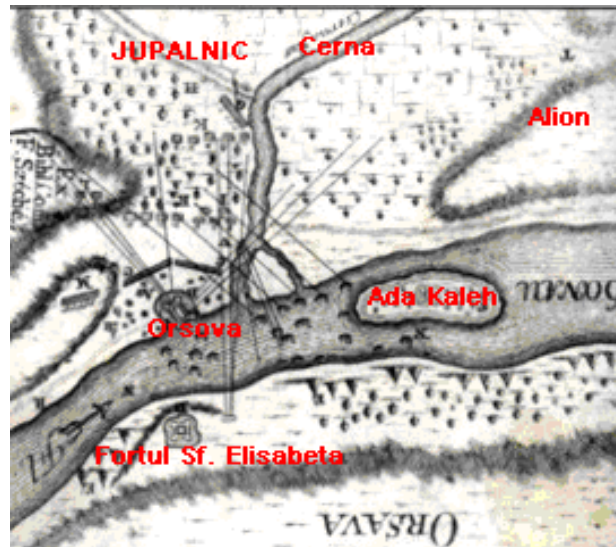
Profitând de ceață, reparând niște nesincronizări în atacul propriu și făcând inofensive baterii de foc turcești, cu importante pierderi proprii, armata otomană a fost atacată în tranșee proprii și bătută.

Pierderile turcești s-au ridicat la 20.000 de mii de oameni, austriecii au pierdut 5000 de oameni. O victorie strălucită care a determinat imediat și capitularea celor din cetatea Belgradului.

În zona Jupalnicului, în luna iulie 1717, o parte din armata turcească trece Dunărea, cu sprijinul artileriei vaselor de pe Dunăre și din cetate respinge forțele austriece lăsate cantonate lângă cetatea Orșovei (Fig.18-a) și la Jupalnic (Fig.18-b) după care un corp de armată se îndreaptă spre Mehadia. Când turcii au ajuns acolo au fost întâmpinați cu foc, fiind nevoiți să dea două atacuri, dar au fost respinși cu pierderi foarte mari, de aproximativ 3000 de oameni. Garnizoana Mehadii, asaltată continuu și decimată s-a predat în ziua de 28 iulie cei 300 supraviețuitori, aflați sub comanda maiorului Herlental, obținând dreptul de libera trecere. Această revenire pe front nu a contat prea mult, căci turcii au fost obligați, prin **Tratatul de la Passarowitz (Požarevac) din 1718**

a) Planul Cetatii si fortificatiilor adiacente

b) Planul despresurarii Orsovei

Fig.18. Amplasarea trupelor frontului de la Dunare (Jupalnic-Orsova)-1717

să renunțe la întreg Banatul și chiar la Oltenia.

O noua administrație prelua și organiza teritoriul eliberat. Potrivit unui raport din 21 noiembrie 1716, înaintat Camerei Aulice, înainte de cucerirea habsburgică Banatul otoman era împărțit în 12 districte: Timișoara, Lipova, Făget, Caransebeș, Lugoj, Orșova, Palanca Nouă, Panciova, Vârșeț, Ciacova, Becicherecu Mare-Becej și Cenad.

Prin decretul aulic din 12 septembrie 1718 s-a modificat, din nou, împărțirea administrativă: 13 **districte** (Cenad, Becicherecu Mare, Panciova, Timișoara, Ciacova, Vârșeț, Palanca Nouă, Lipova, Făget, Lugoj, Caransebeș, Almăj (cu sediul la Mehadia) și Orșova, **6 companii militare de graniță** (Mokrin, Chichinda, Franjova, Melence, Botoș, și Idvor, din 1726 puse în subordinea unui **căpitănat suprem**) și compania din clisura. Apoi, între 1719 - 1720, unificându-se districtul Almăj cu districtul Orșova, compania din Clisură cu districtul Palanca Nouă și districtul Făget cu districtul Lugoj, numărul acestora s-a redus la 11.

Până în anul 1751 Banatul a fost guvernat militar. Începând cu anul 1751 și până în anul 1778, când Banatul a fost reîncorporat la regatul maghiar, administrația a fost una civilă. O schimbare, de ordin administrativ, survine în anul 1778, când Banatul, cu excepția graniței militare, este divizat în 3 comitate.

Razboiul ruso- austro-turc din 1736-1739

Ostilitățile se reiau între cele două tabere și se încheie cu noul **Tratat de la Belgrad (Septembrie 18, 1739)**, prin care habsburgii cedează nordul Serbiei cu Belgradul și Oltenia turcilor.

Acest război, ca acțiune militară care a afectat zona, este încercarea austrieților de consolidare a pozițiilor în zona, austrieții fiind în alianță cu rușii din 1726, pe fondul războiului ruso-turc pornit în 1736 (după finalizarea războiului ruso-persan), ca răspuns la atacurile tătarilor din Crimeea- aliați tradiționali ai turcilor- mai întâi împotriva Hatmanatului căzăcesc din Ucraina și apoi a Caucazului.

Se știe că la 20 mai 1736, armata rusească de pe Nipru (62.000 de oameni), aflată sub comanda Feldmaresalului Burkhard Christoph von Munnich ataca fortificațiile de la Perekop și apoi ocupa Bakhchisaray. După o repliere urmând acestui asalt, determinată de lipsa de provizii și de o epidemie, armata de pe Don (28 000 de oameni) condusă de generalul Peter Lacy preia fortareața Azov pe 19 iunie, iar în iulie Munnich cucerește Ochakov-ul, în timp ce Lacy avansează în Crimeea și cucerește Karasubazar. Urmează iar o pauză determinată de revenirea epidemiei (în care se duc și tratative pentru încheierea unui tratat de pace) și în 1739 armata condusă de Munnich trece Nistru, îi bate pe turci la Stavuchany, după care ocupă Hotinul iar pe 19 august ajunge la Iași. Din nefericire, Austria nu a avut succese militare stabile, iar Rusia, după încheierea ostilităților austro-turce (tratatul de pace de la Belgrad) și sub amenințarea unei incursiuni suedeze acceptă să semneze cu turcii **Tratatul de la Niș**, punând capăt războiului.

Pe partea efectivă a războiului austro-turc, ca răspuns la angajamentele asumate față de ruși și în dorința ca împreună cu aceștia să ajungă până la Vidin, în 1737 armata condusă de feldmaresalul Seckendorf avansează la sud de valea Moravei și cucerește orașul Niș, iar generalul Hildburghausen cucerește cetatea din Banja Luka. O a doua coloană a construit o fortificație la Gradishka pe râul Sava și a asediat forturile mai mici de la Buzin și Chetin (granița de vest). A treia coloană a atacat Osterwitch-tyk (Dalmația), iar a patra a pornit de la Belgrad să asedieze Zvornik pe râul Drina. Bosnia a fost, prin urmare, rapid tăiată de restul Imperiului Otoman. Niș și toate cetățile învecinate din Serbia au fost luate de armata lui Seckendorf. Un corp al armatei austriece trece munții Carpați și ajunge până la Pitești, având intenția de a ataca din aceasta direcție Vidinul, după o eventuală joncțiune cu trupele rusești (v. *Histoire de la Maison d'Autriche depuis Rodolphe de Hapsbourg, jusqu'à la mort de leopold II, (1218-1792), de William Coxe, tradusă din engl., Tom IV, Paris, 1810*), dar reacția populației muntene este fățiș potrivnică și dușmanoasă, astfel ca trupele austriece se reorientară rapid spre Craiova. Turcilor, în aceste condiții, nu le vine greu să le forțeze să se retragă de aici spre Orșova.

În răspuns la acțiunile militare austriece, Ali Pașa a ordonat o concentrare de forțe la Travnik și a consolidat câteva cetăți, apoi a decis să se concentreze pe principala amenințare Banja Luka, care a fost supusă asediului. Ali Pașa, la Banja Luka, a organizat armata sa cu ienicerii în centru și cu spahii și trupele ușoare pe aripi. Austrieții s-au întărit cu 8.000 de soldați și trupe neregulate sârbești care luaseră parte la capturarea cetății Niș astfel că forțele ajunseseră la aproximativ 20.000. Ei au luat o poziție defensivă cu tunuri ușoare și cu infanterie folosindu-se de un cot al râului pentru a proteja flancurile lor. După aproximativ patru ore de luptă flacul drept otoman condus de Mohammed Ali a străpuns frontul austriac și a trecut râul pe poduri. Austrieții au fugit, majoritatea au fost măcelăriți ori s-au înecat în râul Verbas. Doar două sute au scăpat. La retragere au lasat pe loc armele grele și multe alte echipamente (v. http://www.balkanhistory.com/austro-turkish_war_1737-9.htm). Succesul de la Banja Luka a făcut ca mai apoi austrieții să fie respinși de pe frontierele bosniace.

În 1738 forțele otomane a preluat inițiativa cu o serie de raiduri pe teritoriul austriac. Odată cu sosirea armatei otomane principale comandată de Marele Vizir s-a pornit asediul Belgradului. Prin Pacea de la Belgrad, austrieții a renunțat la nordul Serbiei, Belgrad, la porțiuni din Bosnia și Țara Românească. Printre acestea, și la Orșova.

În zona strictă de interes (Jupalnic), în timpul acestui război, se produc mai multe infiltrații și atacuri turcești de recucerire a Banatului. Dintre acestea, cea din anul 1736 este prezentată astfel: *mai 20-24, pașa Omar trece cu armata prin Topleț (înainte de asta, prin Jupalnic-nota noastră) , atacă Mehadia , apărată de colonelul Piccolomini cu 1200 de soldați și 12 tunuri, care, la 28 mai capitulează. Turcii înaintează spre Caransebeș, austriecii îi întâmpină , dându-se o luptă grea pe 4 iunie, urmată de retragerea turcilor la Mehadia, unde lasă o garnizoană de 2000 de ieniceri și 300 artileriști, sub comanda lui Ibrahim Aga. Aceștia capitulează, mai apoi, la 9 iulie, și austriecii avansează spre Orșova. De la Topleț austriecii sunt siliți să se retragă, trec prin Mehadia și lasă aici pe colonelul Barenklau, ca să apere retragera lor. La 17 iulie, turcii, cu o armată de 30.000 de ostași revin și trec prin Topleț și atacă din nou Mehadia pe care o cuceresc și înaintează victorioși spre Caransebeș (v.<http://www.topleț.info/scurt-istoric.html>).*

În anul 1737, forțele austriece din Oltenia se retrăsesera la Orșova, după cum s-a afirmat mai sus, iar în anul 1738 ofensiva turcească nu poate fi respinsă și se consemnează cucerirea și devastarea Caransebeșului de către turci, după care austriecii revin și îl reocupă, și încartiruesc în localitate o garnizoană militară.

Patriciu Dragalina în „*Câteva pagini din suferințele românilor bănățeni*” (publicată în revista Transilvania, nr.X, nov.-dec.1900, Sibiu) descrie astfel Bătălia de la Orșova din 8 mai 1738: *Orșova veche, Ada Kaleh (Orșova nouă) și fortul Elisabeta, niște întărituri ridicate lângă Ada Kaleh pe țărmul drept al Dunării, se aflau în posesiunea Austriecilor; o garnizoană avea să apere Media (Mehadia) , iar remeșurile armatei țineau valea Timișului și a Cernei dela Caransebeș până la Orșova. De astă-dată luară Turcii foarte timpuriu ofensiva. Guvernatorul Vidinului Hadji Mohamed, avea îndrumarea să năvălească cu 20.000 de ostași asupra Banatului și să cuprindă Orșova. Înțelegând Neipperg că Turcii s-au încăierat deja cu garnizoana fortului Elisabeta, trimise numai de cât trupe auxiliare intru apărarea Orșovei. Dar abia o parte a fost ajuns aici, cand iată că 4-5.000 de spahii năvălesc la 8 Martie pe la 3 oare după amiază asupra cetății. Miseroni, neștiind cât de mari le sunt forțele, le iese înainte numai cu 340 călăreți. Lupta fu scurtă, dar sângeroasă. Miseroni este ucis dimpreună cu cea mai mare parte a cavaleriei sale. Ca fulgerul se repedzără apoi spahii asupra Palancei și o iau din mâinile batalionului așezat întru apărarea ei.*

Autorul, în aceeași lucrare, continua cu descrierea campaniei de asediere a Mehadiiei, la 26 mai 1738, unde se afla colonelul Piccolomini cu 1200 de oameni. Acesta a respins trei asalturi, dar forța turcească superioară de 6000 de oameni l-a silit să capituleze și să se retragă la Caransebeș. Turcii pradară toate satele înconjurătoare.

Între timp, la Ada Kaleh (apărată de 2.000 de oameni sub comanda colonelului Cörremberg) și la fortul Elisabeta (apărat de 240 de oameni) sosi seraskierul Mehemed Pașa cu o oaste numeroasă. Acesta atacă fortul Elisabeta, la 27 mai, dar fu respins de maiorul Stein. Cetatea Ada Kaleh rezista și când armata lui Hadji Mohamed, reintoarsă de la Mehadia se postă, în fața insulei, pe malul stâng al Dunării.

Deoarece austriecii se regrupaseră și veneau către Mehadia, turcii îi întâmpinară la Cornea, unde pe 9 iulie suferiră o înfrângere serioasă, după un început de bătălie favorabil. Cele cinci ore de luptă împrușinară pe turci cu 2.000 de capete, dar și pierderile austriecilor au fost foarte mari. Vremea ploioasă a facilitat retragerea turcilor la Mehadia fără alte pierderi, dar nu se opriră aici și se retraseră spre Orșova, făcând ca garnizoana din cetatea Mehadiiei să capituleze. Austriecii aflară că turcii părăsiseră și Orșova și că ridicaseră și asediul Ada Kaleh, dar nu profitară imediat, astfel că la apropierea trupelor austriece de Orșova (14 iulie) Königsegg constată că turcii se regrupaseră, fără să știe că -de fapt- însuși marele vizir legen Mohamed se hotărâse să intervină în zonă și trimisese ienicerii împotriva imperialilor, iar el își rezervase asediul cetății Ada Kaleh. Astfel că cele 59 de companii de grenadier și cele 7 batalioane de infanterie austriece, care se îndreptau fără griji spre

Orșova și Ada Kaleh fură atacate prin surprindere de 7000 de spahii. Trupele austriece primară ordin de retragere spre Mehadia, pe care o părăsiră pe 15 iulie, lăsând ariergarda să le asigura spatele. Între timp, împăratul Francisc asigura suficiente forțe care să-i respingă pe turci, după asalturi numeroase împrejurul Mehadiiei, să-i urmărească în retragere și să le produca mari pierderi prin cheile Toplețului și Coramnicului. Dar nu continuară să-i izgonească mai departe.

Astfel, garnizoana austriacă din Ada Kaleh fu iarăși supusă asediului de turci, ea rămânând izolată de armata austriacă și fiind și puternic diminuată numeric, fiind nevoită să capituleze, iar turcii fiind acum liberi să circule pe Dunare, să cucerească Palanca (19 septembrie) și să jefuiască de mai multe ori localități din Banat.

Toamna târzie și iarna abătu peste zonă un nou val de ciumă, care diminuea drastic populația, inclusiv pe valea Cernei, Belarecai, Timișului și Nerei.

Armata austriacă, începând din primăvară, se ocupă sistematic cu pedepsirea românilor care luptaseră cu detașamente proprii înarmate alături de turci, considerând administrația imperialilor drept insuportabilă. În acțiunile lor austriece au urmărit o pedepsire cruntă a foștilor luptători dar și a populației sărăcite de taxele și birurile austriece, nemulțumită suplimentar și de drepturile acordate coloniștilor aduși și așezați pe teritoriile lor (Patriciu Dragalina o califică drept *Masacrarea românilor*).

În fine, în 22 iulie 1739 se produse bătălia de la Groccka, care dură 12 ore, unde austriecei suferiră pierderi enorme (10 generali, 346 ofițeri, 5500 ostași), soarta Belgradului fiind decisă. După încheierea ostilităților și semnarea tratatului de pace umilitor de la Belgrad, prin care austriecei pierdură Oltenia, Serbia, Ada Kaleh și fortul Elisabeta, la Jupalnic și Orșova apare o problemă legată de frontiera, turcii considerând că Orșova ar trebui să fie sub controlul lor și insistând să obțină printr-o convenție specială semnată la Constantinopol în 2 martie 1741 ca frontiera care venea până atunci (v. <http://books.google.com/books?id=bmoDAAAQAAJ&oe=UTF-8> și Fig.19 partea dreaptă-anul 1740) - peste coamele dealurilor de pe stânga Cernei până la râul Bahna și care urma un traseu spre vest, aproape de Dunăre până la întâlnirea cu Cerna, pe care o urma spre vărsarea acesteia în Dunăre să urmeze, de această dată, începând de la Herculane (mai curând Pecinisca) un traseu pe la poalele dealurilor din dreapta Cernei, pe traseul apeductului început la Topleț și adus prin spatele localității Orșova, până la pârâul Dalboca, formând un fel de „apendice-pungă” de servitute.

Fig.19. Fragment hartă, prezentând „apendicele” convenției speciale de la Constantinopol

Astfel, și așezările Băile Herculane (Pecinișca), Bârza, Topleț, Coramnic, Tufări, Jupalnic, rămase în această „pungă” urmau să treacă sub administrație turcească, pentru a permite construcția apeductului, așa cum se vede și de pe fragmentul harta realizată de Maximilian Schimek în 1788 (Fig.20), pe care se arată și traseul în zonă al graniței (la 1739).

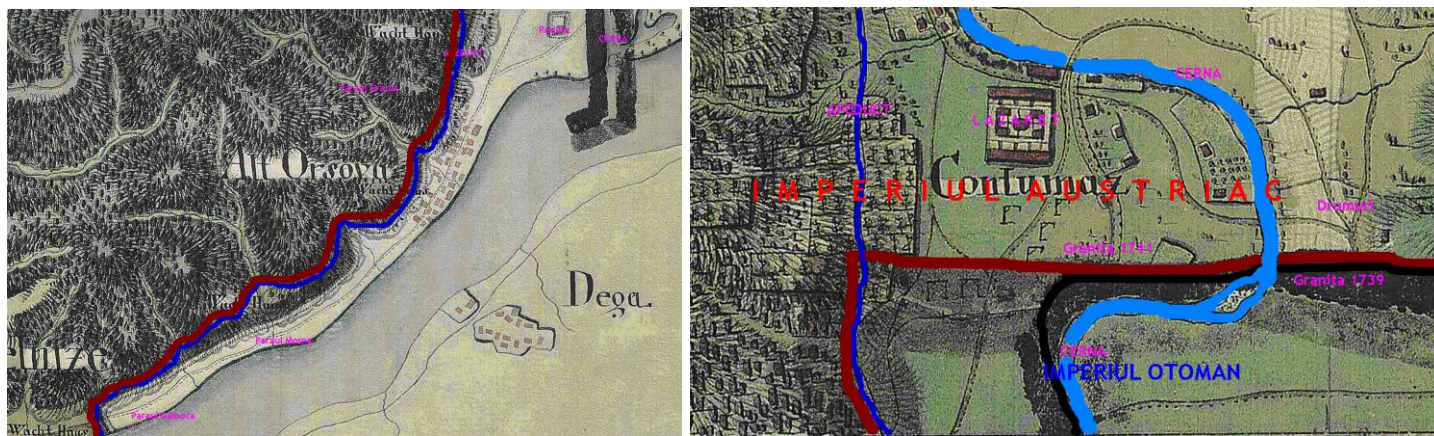
Încă nelămurit este momentul, probabil destul de apropiat în timp, după această reconfigurare locală a graniței, în care doar Orșova rămâne sub controlul turcesc, deoarece fără să se mai fi produs un

conflict militar semnificativ se constată ca celelalte localități au intrat sub administrație austriacă, granița retrăgându-se de pe apeduct și revenind pe coamele dealurilor din stânga Cernei până la pârâul Țeroveț, apoi pe pârâul Bahna până la Dunăre, menținându-se așa până la unirea Banatului cu Regatul României (Fig.19 -harta din dreapta si Fig.21).

Fig.20. Fragment hartă, prezentând granița dintre Austria și Turcia

a)

b)

c)

Fig.21. Detaliu hărți Prima Ridicare Josephina (1769-1772)

a) traseul prin spatele Orșovei; b) traseul de pe „malul Dunării”; c) vedere generală a graniței

Patriciu Dragalina afirma că lucrarea făcută de inginerii francezi a fost sărbătorită la Constantinopol cu „rugăciuni și salve de tunuri”(citându-l pe Schwab), dar nu a durat prea mult, căci la prima umflare a Cernei s-au rupt zăgazurile și Cerna a revenit pe vechea matcă.

Alți autori afirmă că doar cu ajutor uman consistent (cărarea de apă cu vase și forțarea acestuia cu măturoaie) s-a reușit întremarea unui curent de apă pe apeduct, atât cât să poată antrena roata unei mori, care să macine cantitatea de grâu necesară unei pâini. Este posibil ca eșecul acestei întreprinderi să fi determinat o înțelegere locală prin care turcii au renunțat la „apendicele” teritorial de care am vorbit și care nu-i mai folosea la nimic. Pe hărțile de pe care sunt preluate detaliile din Fig.21 a) și b) se observă o trasare înnegrită de graniță și una cu culoare maro care urmărește „apeductul turcesc” (traseul acestuia este colorat de noi cu albastru intens!) prin spatele Orșovei.

O interesantă și detaliată descriere complexă a celor ce s-au petrecut în cei patru ani de ostilități este făcută de Konstantinos Dapontes (1714?-1784, secretarul domnitorului Constantin Mavrocordato) în “Ephémérides Daces ou chronique de la guerre de quatre ans (1736-1739)”, apărută în traducere, la Paris, în anul 1881 (v. <http://gallica.bnf.fr>).

Continua colonizarea aproape sistematică a Banatului, începută după pacea de la Passarowitz, de data asta, la Jupalnic și Mehadia sunt aduși să ierneze, în anul 1739, 4600 de bulgari catolici, care, vor înființa localitățile bănățene Vinga, Lovrin și Ó Bessenyő. Există unele documente care vorbesc de colonizări la Jupalnic precedente celor cu cehi și germani de mai târziu.

-continuare în Partea a V-a